

ANNE GESTHUYSENOVÁ

Jane přece sestry

host

ANNE GESTHUYSENOVÁ

Jsme přece sestry

ANNE GESTHUYSENOVÁ

*Same přece
sestry*

BRNO 2014

Originally published in the German language
as „Wir sind doch Schwestern“ by Anne Gesthuysen
Copyright © 2012 by Verlag Kiepenheuer
& Witsch GmbH & Co. KG, Cologne/Germany
Cover photo © Maggie & Sparrow
(www.flickr.com/photos/wowie)
Translation © Helena Smolaková, 2014
Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2014
(elektronické vydání)
ISBN 978-80-7491-225-2 (Formát PDF)
ISBN 978-80-7491-226-9 (Formát ePub)
ISBN 978-80-7491-227-6 (Formát PDF pro čtečky)
ISBN 978-80-7491-228-3 (Formát MobiPocket)

Věnováno Bernhardovi

Přestože se autorka inspirovala skutečnými osobami, jejich vlastnostmi i životním příběhem, je tato kniha románem. Postavy v něm jsou tudíž uměle vytvořené a jejich chování i způsob jednání, v jejichž důsledku dochází k popisovaným událostem a situacím, jsou smyšlené.

STÉ NAROZENINY

Prolog

Byla tmavě šedá se světle šedým žilkováním a vypadala jako mračna za jednoho z těch pošmourných letních dní, jaké jsou v Dolním Porýní poměrně časté.

Katty se sehnula a natáhla se hlouběji do nitra staré skříně, aby z ní tu podivnou lepenku vytáhla.

„Au, zatraceně!“ zaklela a strčila si prst do úst. Chvilí si malý vpich cucala, pak zatřepala rukou. Staré dřevo bylo na povrchu drsné a ona si zadřela do prstu třísku.

K zadní stěně skříně byla připevněná jakási drážka, něco jako tajná přihrádka, jaké dříve ve skříních bývaly. Katty si nikdy předtím té přihrádky nevšimla. Žádný div, pomyslela si, nikdy si skříní blíže neprohlédla. Znovu začala ohmatávat žilkovaný povrch lepenky, vzala za ni a najednou před sebou měla staré desky na spisy.

Vytáhla je, sfoukla z nich prach a odklopila horní desku:

Iménem německého lidu

Katty okamžitě věděla, co drží v rukou. Udělala pár kroků dozadu, a když pod sebou ucítila postel, sedla si a četla.

Nadpis nad rozsudkem byl dvakrát podržený a končil vykřičníkem. Katty to překvapilo. Vždycky si myslela, že slova „Jménem lidu“ přecházejí plynule do druhé části věty „byl vyneseno tento rozsudek“. Nikdy předtím písemný rozsudek neviděla. Desky držela v ruce poprvé a zvědavost v ní sváděla boj se špatným svědomím. Zvědavost proto, že si kladla otázku, zda v rozsudku najde informace, které jí zůstaly skryté. A špatné svědomí proto, že ji Heinrich na smrtelné posteli prosil, aby ty desky a s nimi všechno, co se k tomu sporu vázalo, spálila a zapomněla na to.

A teď jsou ty desky najednou tady. Katty je nespálila. Jen na ně zapomněla. Když ji Heinrich prosil, aby je po jeho smrti zničila, byla příliš vyděšená z toho, že Heinrich může každou chvíli zemřít, takže ji nenapadlo se zeptat, kde vůbec jsou. A ony byly po celou dobu tady. Hluboko ve skříni. Schované za starými ubrusy.

Katty je položila vedle sebe na postel. Srdce jí prudce tlouklo. Dívala se na tu šedou věc, znovu ji vzala do rukou a otevřela. Palcem přejela po vrchním listu. Letitý papír zadržel. Proboha, je tak starý, proběhlo Katty hlavou, vždyť už je to téměř padesát let. Měla by celý ten spis vyhodit do smetí. Ale věděla, že to neudělá. I když to v ní zjitří staré rány a způsobí nové vzplanutí studu. Nedokáže odolat pokušení všechno si přečíst. Ale ne teď. Přečte si to později, až bude mít víc času. Třeba příští týden. Teď má práce dost, pustila se totiž do uklízení, či spíše vyklízení své ložnice. Zítra přijede její nejstarší sestra Gertruda a nějakou dobu u ní zůstane. Možná dokonce natrvalo. To spolu ještě proberou. Nejdříve však bude oslava. Gertruda bude mít v neděli narozeniny, a ne jen tak ledajaké, budou to její sté narozeniny.

Katty chtěla dát sestře k dispozici svou vlastní ložnici. Důvod byl prostý. Ten pokoj je v přízemí a ona nechce, aby Gertruda musela ve svém věku každý večer stoupat po schodech do patra, kde jsou další ložnice, i když je její nejstarší sestra fyzicky ještě natolik zdatná, že by to zvládla. Gertruda je štíhlá a šlachovitá, a kdo nezná její věk, mohl by jí hádat osmdesát. Tedy asi tolik, kolik je teď jí samotné. A co já, napadlo Katty, kolik by asi hádali mně? Otevřenými dveřmi vešla do koupelny a podívala se do zrcadla. Měla medově zlaté vlasy, které si pravidelně barvila. Málo vrásek, zřejmě proto, že byla dost kyprá. A stále nosila své oblíbené brýle, které si pořídila, když jí bylo sedmdesát. Měly velká hranatá skla a silné obroučky, za nimiž nebylo vidět vrásky kolem očí a u kořene nosu. Rovných šedesát, řekla si a usmála se na sebe. Sáhla po pouzdru s manikúrou a vyndala z něj pinzetu, aby se zbavila té třísky v prostředníčku. Opatrně kolem ranky napnula kůži, aby mohla třísku lépe uchopit pinzetou. Vytáhla ji a vrátila se do pokoje.

S generálním úklidem všeho, co v posledních letech v ložnici zanedbávala, začala už dřív. Včetně staré skříně. Nikdy ji nepoužívala, ale teď se rozhodla, že ji konečně důkladně vyčistí a roztřídí ubrusy, které v ní byly uloženy. Ty ještě použitelné bude muset vyprat, protože odporně páchnou po kulíčkách proti molům. Ten pronikavý pach jistě ucítí i stoletý nos její sestry. Katty chtěla, aby její velká sestra tentokrát měla co nejméně důvodů ke kritice. Přála si, aby Gertrudiny narozeniny i další společné dny na statku proběhly v klidu. Třeba se pak Gertruda přestane bránit a nastěhuje se sem. Šťěstí, že ještě před oslavou přijede i Paula, která měla na Gertrudu odjakživa blahodárny vliv. Je to zvláštní, přemítala Katty, ale nikdy by mě nenapadlo vyklidit svou ložnici pro

Paulu, a přitom je jen o dva roky mladší než Gertruda. Paula bude spát v prvním patře a každý večer bude muset stoupat po úzkém schodišti. A proč ne, pomyslela si Katty, je ještě v dobré kondici.

Paula měla nekomplikovanou povahu a Katty ji za to měla upřímně ráda, cítila se s ní dobře. Zato její vztah ke Gertrudě byl vždycky složitý. Samozřejmě měla ráda i ji, ale z nějakého důvodu se pokaždé kvůli něčemu pohádaly. Gertruda ji vychovávala, když byla malá, a bohužel to dělá dodnes. Občas svou mladší sestru kárala, jako by stále byla neposlušným dítětem, které si odmítá uklidit pokoj. Katty pohlédla na péřovou prachovku, kterou měla v ruce, a zasmála se. „Jsi hodná holka, Katty,“ řekla nahlas a přejela prachovkou po starém psacím stole u okna. Pohled jí znovu padl na desky. Musí je odnést z Gertrudina pokoje, rozhodla se. Vzala je a vyšla s nimi po schodech do pokoje, ve kterém bude po dobu přítomnosti sester spát. Tam je položila na malý prádelník. Pokrčila nos. Desky byly, stejně jako všechny věci ze skříně, načichlé kuličkami proti molům. Katty z nich vyňala několik volných listů a začetla se:

„Žalobkyně tvrdí, že obviněný udržoval se svědkyní Frankenovou intimní styk.“

Svědkyně Frankenová byla ona, Katty Frankenová. Nesnášela ten výraz – svědkyně. Připadalo jí, že zlehčuje její vinu. Ve skutečnosti byla obviněnou ona.

Rozsudek byl prošpikován těmi nejneuvěřitelnějšími historkami a měl celých čtrnáct stran. Některým pasážím se Katty dnes už byla schopna smát, ale jiné jí vháněly do tváří ruměnec. Byla v nich líčena jako prostopášná a nestoudná žena, která proradně zničila manželství své bývalé spolužačky.

Ze všech těch obvinění vyplývalo, že dělala vše pro to, aby Heinrichovu manželku, svou bývalou spolužačku, ponížila.

Co si museli soudci myslet při projednávání těchto choullostivých obvinění, týkajících se navíc muže, který měl jakožto poslanec zemského sněmu za křesťanské demokraty v Severním Porýní-Vestfálsku významné postavení a dobré jméno? Katty listovala dál. Několik stránek zaplnily svědecké výpovědi. Bylo vyslechnuto dobrých třicet přátel, známých, příbuzných a sousedů. V těch deskách ležely uvězněny dlouhé čtyři roky tahanic o rozvod manželství, které trvalo pouhých pět měsíců.

Jak jen to mohlo dojít tak daleko? Katty nad tím nevycházela z údivu ani po všech těch letech. Ale když se ve vzpomínkách do toho období vrátila, uvědomila si, že to vše začalo Theodorovou smrtí.

9. BŘEZNA 1945

Padl na poli cti

Dívala se na dopis a nebyla schopna cokoli cítit. Psaní oznamovalo, že padl. Šikmo přes obálku bylo velkým rudým písmem napsáno: *Položil život za Velkoněmeckou říši*. V obálce byla celá jeho frontová korespondence včetně dopisů, které mu psala ona sama. Katty přejela konečky prstů po drsném papíře. Dopisoval si s někým, o kom nevěděla? Měl snad tajnou lásku? V obálce bylo několik dopisů adresovaných „neznámému vojákovi“. Celé měsíce se tehdy šířila po školách propaganda vybízející mladé dívky, aby povzbudily německé vojáky tím, že jim budou psát dopisy adresované „neznámému vojákovi“. Vojáci, kteří dostávali málo pošty, měli v těchto dopisech najít útěchu. Katty se poštou probírala dál a narazila na psaní od Theodorova otce. Měl nezaměnitelné protáhlé písmo s rozmáchlými oblouky nahoře i dole. Styl písma prozrazoval muže zvyklého rozhodovat a dávat příkazy. Theodor byl odjakživa jiný než jeho otec, citlivější. Ti dva si spolu příliš nerozuměli. Možná by tehdy Theodor nemusel odejít do války, přemítala Katty. Byl jediným synem významného muže. Museli obdělávat sto osm jiter půdy, což byl dost

závažný důvod, aby mohl jediný dospělý syn zůstat doma. Ale on chtěl narukovat, válka a frontové kamarádství mu učarovaly, a hlavně už nemohl snést, co se doma dělo. Jak jeho otec všem a všemu vládne a jak každého využívá. A Katty byla jednou z nich, věděla to. Dál přebírala ušmudlané dopisy. Ne, neexistovala žádná žena, nikdo, kdo by mu byl bližší než ona. A přesto nemohla plakat. Jen vzpomínala a zpětně o všem chladně uvažovala. To ji děsilo – chtěla být smutná a plakat, chtěla, aby se jí palčivě sevřelo hrdlo. Ale marně. Chtěla být zdrcená bolestným zármutkem, ale nic takového se nedostavilo. Stále jen ten nelítostný tok myšlenek. Neměla tenkrát čas zařídit pohřeb. A bylo vůbec co pohřbívat? Padl jako hrdina, oznámil Heinrichovi Zlatý bažant, jak se tehdy říkalo příslušníkům NSDAP. Tento dělal oné přezdívice opravdu čest. Mohl by v takové uniformě i na karneval, napadlo ji. Heinrichovi se přezdívka Zlatí bažanti, určená partajním horlivcům, líbila. Odmítal je brát vážně. S Katty ten člověk ale nemluvil. Jen s Heinrichem. Ji neuznal za hodnou jediného pohledu. Ale kdo vlastně byla? Hospodyně. Nic víc. Že mu vychovala syna a milovala ho jako vlastního... Ale je to vůbec pravda? Vždyť tu jen sedí a vzpomíná, místo aby plakala, plánuje, místo aby vzlykala.

Heinrich tam tehdy stál jako dub. Byl vysoký a všechny vždy převyšoval, proto mohli snadno nabýt dojmu, že je arogantní. Měl souměrné husté obočí, hlavu sice holou, ale dokonalého tvaru. „Prosím?“ bylo to jediné, co řekl, když přijal muže ve směšné, zlatem ověšené uniformě. Mluvil tvrdým a úsečným hlasem. Nebyl příznivcem strany. Ani na začátku, natož teď.

Ta strana přinesla zemi válku a utrpení, Německo přišlo o půdu. To jí nedokázal odpustit. Byl sedlákem tělem i duší,

navěky spjatý s půdou. S oblibou to o sobě říkal. Theodor mu ve svých jedenácti letech vyřezal ze dřeva tabulku s tímto životním krédem a pověsil ji nad dveře obývacího pokoje. Heinrichova rodina žila od roku 1636 na Tellemannově statku ve Wardtu. Když se tam nastěhovali, stála tam jen dřevěná chýše, která se během deseti let proměnila v překrásný statek. Nikdo z Hegmannovy rodiny by se ho nikdy nevzdal, ani by neprodal jediné jito rodinné půdy. Heinrich Hegmann byl silně věřící katolík, pro kterého měly slušnost a čest nesmírný význam. A ta lůza v hnědých uniformách v sobě neměla ani špetku slušnosti a cti. Katty si rodinný statek Hegmannových zamilovala. Pokaždé když běžela krátkou alejí k hlavnímu domu, měla takový zvláštní povznášející pocit. Panské domy v údolí kolem Rýna se jí líbily pro své čisté stavební i proporcionální provedení. Vstupní dveře každého domu byly vždy posazené trochu nad okolním terénem, aby domácí mohli dlouho hledět za odcházejícími hosty a také aby měli dobrý výhled na upravené zeleninové záhony. Po obou stranách dveří měly domy vždy po dvou oknech a v poschodí čtyři dělená okna, Katty to připadalo hezké a příjemné. Hospodářské budovy za domem byly rozestavené do tvaru podkovy, což bylo nesmírně praktické. Když pršelo, nemuseli lidé nikam přebíhat, mohli nakrmit zvířata, aniž by na ně dopadla jediná dešťová kapka. Katty za to byla Heinrichovým předkům vděčná, protože nerada mokla. Heinrich Hegmann byl kvůli práci v různých spolcích neustále na cestách a ona v podstatě od svého příchodu řídila celý statek. Přidělovala úkoly zaměstnancům, ale často musela sama vzít do rukou vidle a kydat hnůj. Katty to však nevadilo. Byla statná a pevně věřila, že mozoly na rukou jsou jí jediné ke cti. Heinrich to viděl stejně. A vážil si Katty za to, jak se uměla postavit

ke každé práci. Netajil se tím, že jí dává přednost před pomocnicemi a mladými učiteli, které rodiče posílali na statek, aby se tu vyučily. Katty ho za celé ty roky, co žila na statku, nikdy neviděla plakat. Někdy měla pocit, že to snad anatomicky ani není možné. Theodor mu říkal „táto“, přičemž „a“ téměř polykal a jeho „t“ znělo jako prásknutí bičem. A ona to od něj převzala. Pro všechny byl Heinrich „pan Hegmann“, ale pro ni a pro Theodora to byl táta. Měl nápadně velké slzné vaky pod očima, které spolu s oblouky obočí tvořily kolem očí nápadné kruhy, proto si Katty někdy myslela, že se mu slzy v těch velikých slzných vácích hromadí jako ve vědrech, až jsou tak plné, že přetečou přes okraj spodních víček a slzy pak odtečou po tvářích – tolik by přece nemohl žádný člověk plakat, aby vyplakal takové množství slz. A ani teď Heinrich neplakal. Jen rozzlobeně stáhl obočí. A Katty si nebyla jistá, zda se zlobí na svého zesnulého syna, nebo na muže z NSDAP. Funkcionáře to zaskočilo. Zlaté naleštěné knoflíky na jeho uniformě se oslnivě leskly, ale očividně měl z Heinricha strach. K Heinrichu Hegmannovi nemůže jen tak přijít se špatnou zprávou. Už při jeho „Prosím?“ se ten člověk lekl. Bylo na něm vidět, že si dodává odvahy – tím, že narovnal záda a povystrčil bradu. Zhluboka se nadechl nosem a ten zvuk jako by mu dodal na důležitosti. Pak vyňal list. „Vážený pane Hegmanne,“ začal číst, „po několika dnech skličujícího čekání jsem dnes od Mezinárodního červeného kříže obdržel politováníhodnou zprávu, že váš syn Theodor, náš mladý poručík Hegmann, padl za svou vlast na poli cti v Unkelu.“ Dopis končil jako obvykle „Heil Hitler“. Zlatý bažant ještě vykoktal: „Upřímnou soustrast,“ a vyběhl ven tak rychle, že málem zapomněl předat dopis Heinrichovi. Pravděpodobně se bál, že ho táta

svýma velkýma rukama popadne pod krkem a vybijí si na něm svůj hněv a své zklamání.

Zůstali stát sami v předsíni, ale Katty ani na chvilku nepocítila potřebu tátu obejmout nebo utěšovat. Jen sklonila hlavu a na okamžik zavřela oči. Chtěla projevit rozhodnost a ukázat mu, že ví, co má dělat. Se smrtí se již důvěrně seznámila. Doprovodila ke hrobu tolik milovaných lidí, až občas mívala strach, že se dá na umírání zvyknout. Možná proto nikdy neplakala. Možná jí vyschly slzy. I táta už pochoval mnoho svých blízkých. Rodiče, bratra, svou první ženu. Zemřela po porodu jejich druhého dítěte. Bylo to děvčátko. Leželo v děloze obráceně a porod byl těžký a dlouhý. Nešťastná rodička křičela bolestí dlouhé hodiny. Sousedé o tom dodnes s hrůzou mluvili. Prý byl její nářek slyšet po celé vesnici. No jistě, pomyslela si Katty, zdejší lidé prostě moc mluví.

Po manželčině smrti vzal Heinrich Hegmann Katty k sobě na statek. Bylo to krátce po Vánocích roku 1934. Měla se starat o něho a o dítě. Theodorovi bylo tehdy třináct, Katty dvacet čtyři a okamžitě se cítila jako jeho starší sestra. I jí zemřela matka, když byla ještě malá. Zůstalo jí na ni jen málo vzpomínek. Vychovaly ji starší sestry, Gertruda a Paula. Za nimi utíkala, když se bála nebo byla smutná. Paula se o ni starala a Gertruda ji učila slušnosti a morálce. Katty první sestru upřímně milovala a vůči druhé cítila vděčnost a úctu. Vlastně Gertrudě vděčila za to, že se dostala na Tellemannův statek. Zнала se totiž s Heinrichem Hegmannem. Nejlepší rodiny z Dolního Porýní by k němu rády poslaly své dcery, protože byl nejen bohatý statkář, ale i poslanec v pruském sněmu, tedy významný politik. Ale když se k moci dostali národní socialisté, pověsil politiku na hřebík.

Když spolu tehdy stáli v předsíni, měla Katty na chvíli pocit, že truchlí pro společného syna. Ale rychle se vzchopili a ovládli se. Nějakou dobu tam stáli, mlčeli a jen se na sebe dívali. Nebo se možná dívala jen ona na něho, přemýšlela teď Katty. Nevzpomínala si, že by měl ve tváři nějaký výraz, pravděpodobně se díval skrze ni. Pak se ta vzácná chvíle rozplynula. Heinrich jí řekl, že život musí jít dál a ať konečně sbalí nejnnutnější věci. Musejí statek co nejdříve opustit.

9. BŘEZNA 1945

Vši jako lék na játra

Katty se nerozhodně rozhlédla po svém pokoji. Co má vlastně sbalit? Vše, co má, nebo jen pár věcí na tři až čtyři dny? Levý břeh Dolního Porýní byl obsazen. Včera dobyli Xanten a Wardt. Takže Spojenci už jsou tady, přemýšlela Katty. Co teď?

Theodorovi přinesli smrt. Před dvěma dny, tedy ve středu, obsadili mosty v Remagenu. Přepadnout Unkel museli ještě téže noci. A posádka, jejímž členem byl i Theodor, proti tomu pravděpodobně nemohla nic dělat. Theodor měl v posledních týdnech strach. Možná cítil svůj konec. Napsal Heinrichovi dopis. Když si ho Heinrich přečetl, objal Katty a políbil ji na čelo. Ale dopis jí tentokrát neukázal a ona se po jeho obsahu neptala. Rozhodla se, že si ho přečte později. Dělal si starosti o své sourozence. Josef žil s rodinou v nedaleké vsi Mörmter. Určitě už v tu chvíli také balil kufry. Paula bydlela dál na sever v Rees, také přímo u Rýna. Naposledy se viděly před čtyřmi týdny a krátce nato vtrhla do Dolního Porýní válka tou nejpustošivější silou. Ve Wardtu došlo v polovině února k prudkým bojům. Kanadáné bom-

bardovali Xanten přesně o masopustních slavnostech a téměř ho srovnali se zemí. Byla přitom zničena i věž chrámu svatého Viktora. Naštěstí se v tu dobu nekonala žádná mše. V Xantenu zůstala sotva polovina obyvatel, přemýšlela Katty. Dolní Porýní se v posledních týdnech stalo důležitým cílem Spojenců, kvůli mostu přes Rýn nedaleko Weselu. Vlastně byl zázrak, že přežili, protože dokonce i v malém Wardtu bylo zabito třináct lidí. Po tom všem, co se událo proti proudu Rýna, se v Dolním Porýní šířila spousta fám. Proslýchalo se, že wehrmacht chce vyhodit do vzduchu železniční most ve Weselu. K čemu to bude? ptala se v duchu Katty. Spojenci budou postupovat i bez mostů. Jestli to potrvá o několik týdnů méně či více, co na tom záleží?

Gertruda bydlela na druhém břehu Rýna v Duisburgu. Byla ředitelkou místního dívčího gymnázia. Původně měla o víkendu přijet za Katty na Tellemannův statek a oslavit s ní třicáté páté narozeniny, které měla Katty v pondělí. Ale teď už nikdo neměl na oslavy ani pomyšlení.

Katty rozmrzele hodila do kufru tři vlněné sukně. Musí opravdu vyklidit statek jen proto, že to přikázali Spojenci? Obyvatelstvo by se proti tomu mělo bránit, zlobila se, protože Spojenci chtějí s největší pravděpodobností obsadit statky pro sebe. Nás pošlou do městečka Bedburg-Hau v Severním Porýní-Vestfálsku a tam se o sebe budeme muset postarat sami. Katty pochopitelně věděla, že válka je dávno prohraná, ale dostala strach, že tu najednou poroučejí cizinci. Rozuměla jen několika anglickým slovům a noci strávené ve sklepech při bombardování jí na odvaze nepřidaly. To pronikavé syčení a po něm lehké otřesy země byly nesnesitelné. Někdy si už myslela, že je konec. Byla by to alespoň rychlá smrt, a to je víc, než bylo dopráno jiným.

Viděla umírat svou matku, která se soužila celého půl roku, než se jí podařilo vydechnout naposledy. Lékaři jí od samého začátku neuměli pomoci. Najednou začala ubývat na váze a lidé říkali, že má souchotiny. Vesnický doktor se jí požíval do očí a konstatoval, že má zažloutlá bělma. Zakázal jí jíst sýry a vejce, protože měla podle něho nemocná játra. Upozornil ji, že nemoc mohl způsobit i alkohol. Ale celá rodina věděla, že alkohol příčinou jejího onemocnění být nemůže, protože matka ho nikdy nepila a už několik měsíců jedla téměř jen chléb, z jakéhokoliv jiného jídla jí bylo špatně od žaludku. Když se její stav ani za několik měsíců nezlepšil, poradil jí doktor, aby jedla živé ovčí vši. Tvrdil, že sekret, který tento hmyz vylučuje, jí může játra vyléčit. Kattyina rodina však takové radě nevěřila. Otec byl náruživý čtenář, všichni její sourozenci chodili do dobrých škol, starší sestry byly dokonce učitelky a lidé ve vsi je považovali za vzdělané. Lékařova rada jim připadala nesmyslná, hraničící až se šarlatánstvím. Ale matka se k ní upjala jako k jediné naději. Stále se modlila. Každý den se z posledních sil dvakrát dověkla do kostela, klečela tak dlouho, jak jen jí to kostnatá kolena dovolila, a když se nemodlila, jedla bílý chléb posypaný vešmi.

Getruda už tenkrát pekla chléb sama. Byla hotová umělkyně. Její bílý chléb byl nadýchaný, měkký a příjemně nasládlý. Musel se krájet na silné krajíce, tenké by se rozpadly. Kattyina matka se snažila. Chtěla se uzdravit a žít dál. Mazala si krajíce bílého chleba máslem a sypala na ně vši. Pokaždé když ukousla sousto, zavřela oči a při polykání dávala. Pak se na chvíli zaposlouchala sama do sebe, aby zjistila, zda vši účinkují.

Katty a její sourozenci museli denně vybírat ovčím vši z husté srsti. V Empelu bylo tenkrát ovčí dost a sedláci ne-